

DE TOOLKIT VAN STUDIO VMBO

Sinds twee jaar werken docenten en leerlingen van vmbo- en praktijkonderwijs samen met cultuurmakers in Flevoland in het project Studio VMBO. Hun werkwijze, ervaringen en resultaten zijn in een digitale toolkit verwerkt. Deze toolkit werd tijdens het landelijk symposium Studio VMBO in Beeld in maart van dit jaar in Almere gelanceerd.

In feite zijn de docenten en cultuurmakers in Flevoland er al vijf jaar mee bezig; de eerste jaren in een pilotproject en sinds 2020 met Studio VMBO.

De toolkit die deze eerste ervaringen bundelt, biedt docenten en cultuurmakers voorbeelden, opdrachten en werkvormen om toekomstgericht en kwalitatief goed cultuuronderwijs te ontwikkelen voor en met vmbo- en pro-leerlingen.

De uitgangspunten van het project Studio VMBO zijn kunst- en cultuuronderwijs ontwikkelen in co-creatie met leerlingen; een culturele partner en school die samenwerken; tot vernieuwende ideeën komen op grond van de belevingswereld van de leerling; het ontwerpproces van *design thinking* leren kennen om dit te kunnen gebruiken in het kunst- en cultuuronderwijs en tot slot de leerlingen een creatief proces te laten doorlopen op basis van onderzoeken, creëren, presenteren en evalueren (OCPE-methodiek).

DESIGN THINKING

Aansprekend en passend kunst- en cultuuronderwijs draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van jongeren. Het zorgt voor verbinding met hun omgeving en kan hun creatieve vaardigheden vergroten. In Studio VMBO werkt men vanuit de principes van *design thinking*, een methodiek met een ontwerpvrage en een stappenplan voor een iteratief, creatief ontwerpproces. De behoefte van de eindgebruiker, de leerling, staat centraal, en er worden diverse oplossingsrichtingen onderzocht met behulp van experimenten en het testen van prototypen.

‘We zijn in het onderwijs vaak gewend om iets vóór de leerlingen te ontwikkelen, maar meestal niet mét de leerlingen’, zegt Edien Lammers, projectleider Studio VMBO. ‘Het is belangrijk om

samen inhoud te ontwikkelen, om samen dingen uit te proberen. Dan merk je dat leerlingen zich gezien voelen, dat er eigenaarschap en trots ontstaat. Dat is voor alle leerlingen waardevol, maar voor de vmbo- en pro-leerlingen in het bijzonder. Zij voelen zich toch vaak de underdog en niet gewaardeerd. Dat idee werkt jammer genoeg overal in door, soms zelfs in de manier van lesgeven.’

INZICHTKAARTEN

Het ontwerptraject start met een behoefteonderzoek onder de leerlingen. Lammers: ‘We hebben daar verschillende werkvormen voor ontwikkeld. We willen goed zicht te krijgen op de wat leerlingen willen. Zowel de school als de culturele partner dagen we uit zich bewust te worden van hun aannames. We gebruiken voor het behoefteonderzoek een specifieke methode, om vanuit observatie tot inzichten te komen.’

‘We willen graag dat het kunst- en cultuuraanbod (beter) aansluit bij de behoefte van deze leerlingen. En die zijn niet alleen graffiti of hiphop. Uit de verschillende onderzoeken die we deden, bleek dat de basale behoeften van leerlingen ook veiligheid of ‘gezien worden’ zijn. Die opbrengsten vonden wij zo bijzonder dat wij ze delen via de zogenoemde *Inzichtkaarten*. De set kaarten is te downloaden via de toolkit van Studio VMBO. Daar zijn inzichten in opgenomen uit de behoefteonderzoeken én uit de experimenten en prototypetesten.’

‘We denken dat er tal van toepassingen zijn voor de kaarten. Om te beginnen kunnen ze het gesprek over waar onderwijs eigenlijk over moet gaan, op gang helpen. We onderzoeken momenteel wat je nog meer met de kaarten kunt doen. Studio VMBO zelf is een iteratief proces, en het is zeker niet na de presentatie van de toolkit en een set *Inzichtkaarten* afgerond.’

VMBO EN DE PERSOONSVORMENDE LIJN

‘Docenten zijn over het algemeen gewend het kunstcurriculum op een sturende manier uit te voeren’, zegt Lammers. ‘Er is vaak maar weinig tijd, met als gevolg dat er niet veel ontdekkingsruimte is voor de leerlingen. Docenten leren op de opleidingen dat je vmbo-leerlingen in hele kleine stapjes en strak gekaderd de lessen moet aanbieden. Nu blijkt uit onze bevindingen dat dát beslist niet altijd nodig is. Ook een vmbo-leerling floreert bij een bepaalde ruimte en vertrouwen krijgen, en gaat dan gemotiveerder aan het werk. De leerling als consument? Dát willen we echt niet meer! Leerlingen willen iets kunnen maken waar ze betekenis aan toekennen en inbreng in hebben.’

Uit de resultaten van vrijwel alle scholen blijkt, dat het gedurende het traject meer en meer gaat over kunst als middel en dat bijvoorbeeld leren schilderen puur als ambacht, bijzaak is. Zit een vmbo-docent wellicht meer op de persoonsvormende lijn, terwijl een vwo-docent voor kennis en vaardigheden kiest, zodat die leerlingen straks hun examen goed afleggen?

Dat was een belangrijke vraag die naar voren kwam tijdens het traject. Volgens Lammers is dat zeker het geval: ‘Wat heb je eraan als vmbo-leerlingen afhaken tijdens een voorstelling of museumbezoek omdat ze niet begrijpen wat ze zien, of moeten luisteren naar een veel te lang verhaal met moeilijke woorden? Dan haken ze af. Een leerling wil iets maken, iets bedenken, een eigen stem kunnen hebben, trots mogen zijn, zich leren uitdrukken. Falen mag natuurlijk ook. We willen een beetje af van steeds diezelfde eindwerkstukken en pleiten ervoor dat er meer aandacht wordt geschonken aan het iteratieve, creatieve proces.’ In Flevoland weten ze inmiddels hoe dat moet. ●

MEER WETEN?

Studio VMBO is een project van FleCk (Expertisecentrum Cultuureducatie Flevoland), centrum voor cultuuronderwijs Collage in Almere en theatergezelschap BonteHond. Vanaf de start van de pilot (in 2018) verzorgt Zeewaardig Service Design uit Rotterdam de begeleiding van de ontwerptrajecten en zijn zij ontwikkelpartner vanuit hun expertise met design thinking. Het project kwam mede tot stand dankzij subsidies van het ministerie van OCW, provincie Flevoland en gemeente Almere.

Over de toolkit: studiovmbo.nl